SIMBOLURI ALE PĂCII ÎN EDUCAȚIE: PERSPECTIVE SEMIOTICE ȘI EVOLUTIVE ÎN ÎNVĂȚAREA PE TOT PARCURSUL VIEȚII

SYMBOLS OF PEACE IN EDUCATION: SEMIOTIC AND EVOLUTIONARY PERSPECTIVES IN LIFELONG LEARNING

CZU: 37.015.31:172.4:374 **https://doi.org/10.59295/eie2026.11**

Liliana POSȚAN,
doctor, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova,
metodistă, Centrul Republican pentru Copii și Tineret ARTICO
ORCID: 0000-0002-3231-3496
E-mail: *liliana.postan@usm.md*

Rezumat. *Lucrarea de față analizează modul în care conceptul de pace a fost reprezentat prin simboluri de-a lungul istoriei, evidențiind transformările semantice și vizuale generate de diverse contexte culturale și sociale. Studiul adoptă o abordare semiotică, investigând atât simbolurile tradiționale (ramura de măslin, porumbelul), cât și manifestările contemporane (arta digitală, grafica urbană, simbolurile civice). De asemenea, cercetarea integrează o perspectivă educațională, analizând modul în care tema păcii este reflectată în manualele școlare din Republica Moldova începând cu anul 1975. Rezultatele evidențiază caracterul adaptativ al simbolurilor păcii și rolul lor în promovarea unei culturi a dialogului, solidarității și cetățeniei responsabile.*
Cuvinte-cheie: *pace, simbol, semiotică, educație, cultură vizuală, Republica Moldova.*

Summary. *This paper analyzes how the concept of peace has been represented through symbols throughout history, highlighting the semantic and visual transformations generated by various cultural and social contexts. The study adopts a semiotic approach, investigating both traditional symbols (the olive branch, the dove) and contemporary manifestations (digital art, urban graphics, civic symbols). The research also integrates an educational perspective, analyzing how the theme of peace is reflected in school textbooks in the Republic of Moldova since 1975. The results highlight the adaptive nature of peace symbols and their role in promoting a culture of dialogue, solidarity and responsible citizenship.*
Keywords: *peace, symbol, semiotics, education, visual culture, Republic of Moldova.*

Introducere

Pacea reprezintă una dintre valorile fundamentale ale umanității, fiind prezentă constant în discursurile culturale, religioase, politice și educaționale. De-a lungul timpului, aceasta a fost exprimată nu doar conceptual, ci și simbolic, printr-o varietate de

imagini și semne cu încărcătură semantică complexă. Pacea este un concept etic, un ideal moral, opus războiului, conflictului, totodată este un concept abstract, iar psihologic vorbind, un concept subiectiv.

Prezenta cercetare își propune să exploreze modul în care simbolurile păcii au evoluat, adaptându-se la schimbările sociale și culturale, precum și rolul acestora în educație, cu accent pe spațiul Republicii Moldova.

Metodologie. Studiul adoptă o abordare semiotică și interdisciplinară, combinând analiza simbolică (interpretarea semnificațiilor); analiza istorică (evoluția în timp); analiza educațională (prezența în manuale școlare). Corpusul de analiză include simboluri tradiționale, reprezentări contemporane și manuale școlare utilizate în Republica Moldova, precum abecedare din diferite perioade (1975–2025).

Rezultate și discuții. Studiul simbolurilor păcii evidențiază faptul că acestea au evoluat odată cu societatea, reflectând valorile, credințele, dorința de liniște și echilibru între oameni și comunități, aspirațiile oamenilor din diferite epoci. De-a lungul istoriei, simbolurile păcii au avut rolul de a transmite mesaje universale de armonie, reconciliere și solidaritate, contribuind la formarea unei culturi a nonbeligeranței, nonviolenței.

Printre cele mai cunoscute simboluri tradiționale ale păcii se numără ramura de măslin, asociată încă din Antichitate cu reconcilierea, precum și porumbelul alb, care simbolizează puritatea și speranța. Aceste simboluri au fost preluate în diferite culturi și religii, devenind repere universale ale păcii. De asemenea, culorile deschise, în special albul, au fost frecvent asociate cu ideea de liniște și absență a conflictului.

Odată cu dezvoltarea organizațiilor internaționale, au apărut simboluri instituționale ale păcii, cum ar fi emblemele organizațiilor dedicate menținerii păcii sau simbolul grafic al păcii (cercul cu linii interioare), devenit popular în secolul al XX-lea. Aceste simboluri reflectă eforturile organizate ale comunității internaționale de a preveni conflictele și de a promova dialogul.

În prezent, simbolurile păcii sunt diversificate și adaptate noilor realități sociale. Ele includ gesturi, imagini digitale, campanii online și mesaje vizuale răspândite prin rețelele sociale. De exemplu, gesturile de solidaritate, utilizarea *hashtag*-urilor sau organizarea de evenimente globale contribuie la promovarea unei culturi a păcii. Astfel, simbolurile contemporane nu mai sunt doar statice, ci devin interactive și participative.

Războiul din Ucraina a produs o ruptură profundă în modul în care oamenii, în special în Europa, înțeleg pacea. Timp de decenii după al doilea război mondial, pacea a fost percepută ca o stare aproape firească, un dat stabil, garantat de cooperare internațională, instituții și interdependență economică. Pentru multe generații, conflictul armat de amploare părea un fenomen îndepărtat, aparținând trecutului sau unor regiuni instabile.

Invazia Rusiei în Ucraina a zdruncinat această percepție. Pacea nu mai apare ca o realitate permanentă, ci ca un echilibru fragil, care poate fi oricând perturbat. Astfel,

ideea de pace ca valoare generală a înțelegerii și acceptării capătă o dimensiune nouă: nu mai este doar un ideal moral, ci o responsabilitate activă, care necesită implicare, vigilență și solidaritate între state și societăți.

În Republica Moldova, simbolurile păcii sunt integrate în viața socială, culturală și educațională, reflectând dorința societății de stabilitate și cooperare. La nivel cultural, pacea este promovată prin tradiții, festivaluri și evenimente comunitare care încurajează respectul reciproc și diversitatea. Arta, muzica și literatura devin mijloace importante de transmitere a mesajelor de pace și unitate. Instituțiile de învățământ joacă un rol esențial în formarea unei culturi a păcii. Prin documentele curriculare, manual școlare, lecții, activități extracurriculare și proiecte educaționale, elevii sunt încurajați să adopte comportamente bazate pe toleranță, empatie și cooperare.

Un exemplu relevant îl constituie activitățile organizate cu ocazia Zilei Internaționale a Păcii celebrată anual pe 21 septembrie, fiind instituită de ONU pentru a promova idealurile păcii, non-violenței și încetării focului la nivel global. Totodată, constatăm că în Republica Moldova este, încă, prezentă memoria zile de 9 mai ca zi a celebrării păcii în legătură cu încheierea celui de al doilea război mondial, iar începând cu anul 2006 în luna mai în Republica Moldova se celebrează Ziua Europei care marchează aniversarea Declarației Schuman, prezentată la 9 mai 1950. Declarația a constituit începutul unei noi ere de pace, integrare și cooperare democratică în Europa, punând bazele Uniunii Europene pe care o cunoaștem astăzi [5].

Dimensiunea educațională. Pacea constituie o componentă constantă și transversală a educației, fiind integrată în mod explicit și implicit în programele școlare, în special la nivel primar. Analiza manualelor de tip abecedar din diferite perioade (1973, 1990, 2016, 2025) evidențiază nu doar continuitatea acestui concept, ci și transformarea sa în funcție de contextul social, politic și pedagogic.

În abecedar, pacea este transmisă elevilor printr-o combinație de simboluri vizuale și mesaje textuale accesibile elevilor mici. Printre cele mai frecvente reprezentări se numără chipul mamei – simbolul vieții, al dăinuirii, porumbelul – simbol universal al păcii, barza sau cocostârcul – simbolul statorniciei, încrederii, renașterii, fertilității. În folclorul românesc, barza albă simbolizează unitatea și rezistența eroică, legendele povestind despre berze care au adus struguri ostașilor asediați, redându-le forța de a respinge invadatorii, florile – asociate cu armonia și frumusețea, precum și imaginile cu copii care interacționează în mod prietenos. Aceste elemente vizuale, în special de sub penelul lui Igor Vieru, contribuie la formarea timpurie a unor reprezentări afective pozitive despre conviețuire și non-violență. Totodată, textele scurte, poeziile, în special ale poetului Grigore Vieru, exercițiile propuse consolidează valori precum pacea, familia, comunitatea pașnică, respectul reciproc, cooperarea și prietenia**.**

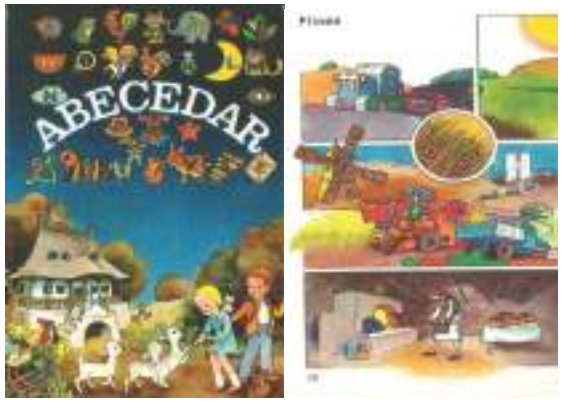
Abecedarul din 1973 [7] reflectă puternic contextul istoric al perioadei postbelice. Memoria celui de-al Doilea Război Mondial este încă vie, iar pacea apare ca o valoare

fundamentală, prezentată mai ales în opoziție cu războiul. Accentul cade pe ideea de liniște, stabilitate și absență a conflictului. În această etapă, conceptul nu este încă dezvoltat în direcția valorilor moderne precum toleranța, empatia sau diversitatea, ci este mai degrabă asociat cu securitatea colectivă și cu idealurile societății de atunci.

Imaginea 1. **Pacea în Abecedar, 1973** (Sursă: Spiridon Vangheli, Grigore Vieru, 1973)

Ediția Abecedarului din 1990 [6] marchează o perioadă de tranziție, în care discursul educațional începe să se deschidă spre noi perspective. Deși simbolurile tradiționale ale păcii se mențin, se observă o ușoară diversificare a mesajelor, cu accent pe relațiile interumane și pe importanța înțelegerii reciproce. Această etapă pregătește terenul pentru abordările moderne centrate pe elev.

Imagine 2. Pacea în Abecedar, 1990 (Sursă: Spiridon Vangheli, Grigore Vieru, 1990)

În Abecedarul din 2016 [1], conceptul de pace este integrat într-un cadru educațional modern, axat pe formarea competențelor civice și sociale. Pacea nu mai este definită doar ca absența conflictului, ci ca un proces activ care implică toleranță, empatie, solidaritate și respect pentru diversitate. Activitățile propuse elevilor stimulează dialogul, cooperarea și rezolvarea pașnică a conflictelor, în concordanță cu tendințele educației contemporane.

Imagine 3. Pacea în Abecedar (Sursă: Maria Buruiana, Silvia Cotelea et. al., 2016)

Ediția din 2025 a Abecedarului [2] consolidează această direcție și reflectă o abordare holistică a educației pentru pace. Conceptul este integrat interdisciplinar, fiind regăsit nu doar în textele literare, ci și în sarcini de învățare care dezvoltă gândirea critică, inteligența emoțională și responsabilitatea civică. Elevii sunt încurajați să identifice situații reale de conflict și să propună soluții pașnice, ceea ce indică o trecere de la învățarea declarativă la cea aplicativă. În această ediție, publicată în cel de al treilea an al războiului din Ucraina, este inclus un text despre Kievul pașnic - capitala Ucrainei.

Imaginea 4. **Pacea în Abecedar: Manual de limba şi literatura română pentru clasa 1**
(Sursă: Maria Buruiană, Aurelia Ermicioi et. al.. 2025)

Astfel, analiza comparativă a abecedarului demonstrează o evoluție semnificativă a dimensiunii educaționale a păcii**:** de la o valoare statică, definită prin opoziție cu războiul, la un concept dinamic, centrat pe relații, competențe sociale și implicare activă. Această transformare reflectă schimbările societale și orientarea sistemului educațional spre formarea unor cetățeni responsabili, capabili să contribuie la construirea unei culturi a păcii.

Practici contemporane. Exemple ale expresiei simbolistice a păcii identificăm și în forme nonformale ale educației și manifestării culturale: picturi murale tematice (ex. „Flowers for Peace”), activități extrașcolare (confecționarea porumbeilor simbolici), expoziții artistice dedicate păcii.

Imaginea 5. **Mural „Flowers for Peace”,** Strășeni

Imaginea 6. **„Sisters for Peace”**, Cahul,
(Sursă: The United Nations in Moldova)

În 2022, într-o localitate din Moldova a fost realizată o pictură murală denumită „Flowers for Peace”, cu sprijinul UNDP și al partenerilor internaționali, vizând incluziunea refugiaților - simbolul florilor a fost ales ca semn al speranței, reconcilierii și revenirii la pace.

Muralul este un exemplu de utilizare creativ-vizuală a simbolurilor păcii, adaptat la context contemporan: artă urbană și mesaj social. Prima imagine reprezintă muralul *Flowers for Peace* din Strășeni - o lucrare comunitară realizată cu sprijinul UNDP Moldova, care folosește flori ca simbol al speranței, solidarității și reconcilierii sociale. A doua imagine surprinde pictura murală *Sisters for Peace* din Cahul, tot parte din inițiative de promovare a coeziunii și solidarității locale.

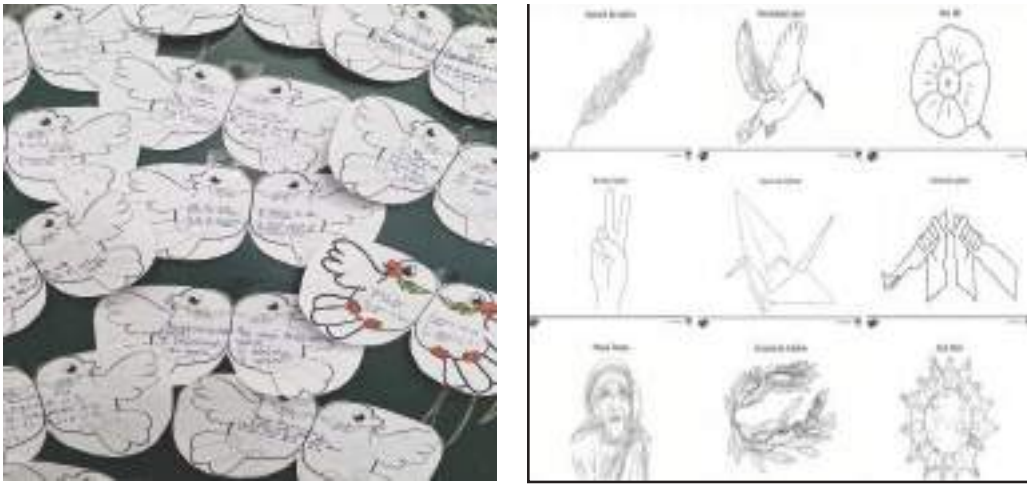
Picturi murale cu o profundă încărcătură emoțională, simbolică și ideatică pot fi întâlnite în comunitățile din Ucraina.

Imaginea 7. Un porumbel al păcii pictat de Tvboy pe un zid din Irpin.
(Sursă: https://moldova.europalibera.org/a/cum-dai-speran%C8%9B%C4%83-prin-art%C4%83-un-pictor-italian-lumineaz)

Artiștii transformă urmele devastatoare ale războiului în mesaje vizuale ale speranței, aplicând simboluri ale păcii pe pereți ciuruiți de gloanțe, pe ruinele blocurilor, caselor și instituțiilor distruse.

Educația nonformală menține și dezvoltă simbolurile păcii, datorită creativității copiilor și tinerilor. Elevii confecționează porumbei de hârtie cu ocazia Zilei Internaționale a Păcii, folosind simboluri universale precum porumbelul cu ramură de măslin, imagini grafice/ilustrații cu elemente simbolice ale păcii (porumbel, ramură de măslin, mâini unite, flori etc.) folosite în postere, materiale educative sau campanii civice.

Imaginea 8. Lucrări ale elevilor cu imagini ale păcii

Imaginea 9. Posterul Conferinței științifice cu participare internațională în domeniul învățământului extrașcolar „Educația și învățământul extrașcolar: perspective axiologice și metodologice pentru cultura păcii”, 5-6 decembrie 2025, Chișinău

În general, în astfel de activități educaționale se recurge la simboluri vizuale simple (porumbei, plante, lucrări de artă) pentru a transmite valori precum pace, armonie și solidaritate.

Imaginea 10. Porumbelul păcii în culorile steagului albastru și galben

Imaginea 11. Conceptul de pace ucrainean, semnul păcii și steagul ucrainean

Dragostea de țară a ucrainenilor, credința că pacea va reveni și convingerea că victoria va aparține Ucrainei constituie o sursă puternică de inspirație pentru creații simbolice pline de semnificație, în care culorile naționale devin expresia identității, speranței și solidarității. În imaginile de sus, vedem simbolul porumbelului păcii, redat în culorile steagului ucrainean – albastru și galben ce simbolizează speranța, libertatea și dorința profundă de liniște. De asemenea, conceptul de pace este ilustrat prin semnul păcii integrat cu steagul Ucrainei, sugerând unitatea și reziliența unui popor aflat în fața adversităților.

Analiza evidențiază faptul că simbolurile păcii nu sunt statice, ci evolutive. Ele reflectă valorile dominante ale fiecărei epoci, tensiunile sociale și politice, nevoia de comunicare interculturală. Adaptabilitatea lor permite reinterpretarea continuă, transformându-le în instrumente relevante pentru provocările contemporane.

Concluzii

Simbolurile păcii reprezintă un limbaj universal, dar dinamic, capabil să traverseze epoci și culturi. În contextul actual, acestea facilitează dialogul intercultural, contribuie la educația pentru cetățenie și susțin construirea unei culturi a păcii durabile. Totodată, simbolurile universale ale păcii sunt reconsiderate și actualizate prin imagini ale oamenilor care luptă pentru pace și ale comunităților a căror viață pașnică este amenințată zilnic.

În Republica Moldova, integrarea simbolurilor păcii în educație și în viața comunitară confirmă rolul lor esențial în formarea valorilor sociale și civice, consolidând spiritul de solidaritate, responsabilitate și respect reciproc. Din păcate, oameni de creație precum poetul Grigore Vieru și pictorul Igor Vieru, care au creat simboluri autentice ale păcii, inspirate din durerea, speranța și tezaurul nostru spiritual, nu mai sunt printre noi, însă moștenirea lor artistică și morală continuă să inspire generațiile actuale în cultivarea idealurilor de pace și umanitate.

Bibliografie:

1. BURUIANA, M., COTELEA, S., ERMICIOI, A. *Abecedar*. Chișinău: Știința. 2016. ISBN: 9789975850216
2. BURUIANA, M., ERMICIOI, A et. al. *Abecedar: Manual de limba şi literatura română pentru clasa 1*. Ed. a 5-a. Chişinău: Ştiinţa, 2025. ISBN 978-9975-85-507-5.
3. *Flowers for Peace mural in Străşeni inspires for inclusion of child refugees in host communities*. Disponibil pe: The United Nations in Moldova.
4. *Un porumbel al păcii pictat de Tvboy pe un zid din Irpin*. Sursă: Cum dai speranță prin artă: un pictor italian luminează comunitățile ucrainene devastate de război. Disponibil pe: https://moldova.europalibera.org/a/cum-dai-speran%C8%9B%C4%83-prin-art%C4%83-un-pictor-italian-lumineaz%C4%83-comunit%C4%83%C8%9Bile-ucrainene-devastate-de-r%C4%83zboi/32248001.html
5. Uniunea europeană. *Ziua Păcii*. Disponibil pe: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/europe-day_ro
6. VANGHELI, S., VIERU, G. et. al. Ilustrații SAINCIUC, L. *Abecedar*, 1990. Ediția a șasea. Chișinău; Lumina, 1990.
7. VANGHELI, S., VIERU, G. et. al. Ilustrații VIERU, I. Abecedar. Chișinău: Lumina, 1973.